stadigvæk finde den anskuelse rigtig, som jeg udtrykte for snart 30 år siden: at den aristokratiske form af visen er ældst, og at den er degenereret til de nyere svenske og amerikanske former på folkemunde. Jeg skal ikke argumentere yderligere herfor, blot sige, at man vanskeligt vil finde en vise, der fra at omhandle et mere vulgært skænderi omformes til en scene fra de højere klasser, medens en udvikling i den modsatte retning træffes hyppigt.

Archer Taylor.

EN MODERNE SKILLINGSVISE

Den yngste skillingsvise, man til dato kender, optegnet efter mundtlig tradition, er visen om den 7-årige Gurli, som blev skændet og myrdet på Vesterbro i København i 1939. Jeg optegnede den i sommeren 1956 efter en 11-årig pige fra Nørrebro, og visen findes nu optaget på bånd i Dansk Folkemindesamling. I en radioudsendelse i efteråret 1957 efterlyste jeg den, og resultatet blev, at vi nu har kendskab til 3 forskellige viser om Gurlidrabet.

Først og fremmest blev jeg gjort opmærksom på, at Sølves Sangforlag i Odense umiddelbart efter mordet havde udsendt en vise skrevet af forlagsleder Eigil Sølve selv. Den fremtræder som et traditionelt skillingsvisetryk, 4 sider i oktav. Titelbladet lyder: *Sangen/ om/ Gurli/ Feriepigen, hvis Navn og Skæbne aldrig glemmes./* [I en enkel ramme citeres førstelinjen:] »*Et Barn blev dræbt, en Blomst blev brudt og knækket . . .*«*/ Hæftet indeholder tillige Dronning/ Victorias Vuggesang./ Sølves Sangforlag – Odense.* Den er skrevet på melodien til *Der er et land, dets sted er højt mod norden.*

En københavnsk lytter skrev, at han havde købt Sølves vise umiddelbart efter, at den udkom, og en jyde skrev, at hun havde købt den »i Sølves Forlag, Odense, Postbox 196, som averterede med gamle Viser og sange, det var Aar 1951.« På Dansk Folkemindesamlings vegne satte jeg mig derpå i forbindelse med Eigil Sølve for at høre, om han kendte noget til den Gurlivise, som jeg efterlyste. Det gjorde han ikke, men jeg fik imidlertid lejlighed til at gennemgå hans mere end 3000 viser og sange, som han havde udgivet fra ca. 1930 til 1955, og det var iøvrigt dette besøg, der var den direkte årsag til, at Dansk Folkemindesamling besluttede at erhverve Sølves samlinger, som i løbet af foråret 1958 vil blive flyttet fra Odense til København. Heri vil man finde skillingsviser, der er yngre end *Sangen om Gurli,* nemlig *Bomberne over det fredelige Esbjerg Mandag den 4. September 1939 paa den anden Verdenskrigs anden Dag, Sangen om Stauning og hans eventyrlige Skæbne, forfattet paa hans Dødsdag den 3. Maj 1942* og *Bombesprængningen paa den franske Skole i København den 21. Marts 1945, hvor 83 Børn og mange andre dræbtes i Ruinerne . . .* Alle disse viser er skrevet af Eigil Sølve på melodien *Der er et land* –, men ingen af dem, altså heller ikke hans Gurli-vise, har Dansk Folkemindesamling endnu optegnet efter mundtlig tradition.

Et trykt forlæg til den efterlyste Gurlivise fik jeg ikke, men jeg fik til gengæld så mange optegnelser, at man kan sige, at der siden 1939 må have eksisteret 2 forskellige viser – een om selve drabet og een om forbryderen – som så i de sidste år er blevet sunget sammen til een.

De ældste optegnelser af en selvstændig vise om drabet går tilbage til 1940–41. Således har en meddeler fra Esbjerg (født i Aarhus) på dette tidspunkt lært den af sin søster, der havde lært den på Julsminde Kysthospital, »men de maatte ikke synge den, naar Plejemor var der, fordi den var saa trist«:

1. Nu vil jeg synge for jer en Vise,
det om en lille syvaarig Pige,
hun var paa Ferie i den store Stad,
hun var saa venlig, saa sød og glad.

2. Hun var paa Ferie i Hovedstaden
og gik alene dernede paa Gaden,
hun tænkte ikke paa Faren stor,
hun elsked' baade sin Far og Mor.

3. En Mand saa stille til Gurli kommer
og spurgte hende, vil du ha' Blommer,
hun elsked' Blommer og tog dem glad,
og snart af Gaden de fulgtes ad.

4. Og næste Dag stod i alle Blade:
en lille Pige fra Istedgade,
den lille Gurli forsvundet er,
og vi har ledt baade her og der.

5. En Moder skrev til den ubekendte,
om ikke han hende et Brev vil sende
og sige hende, hvor Gurli er,
for hun kunde snart ikke sanse mer'.

6. Men saa en Dag saa fandt de hende,
snart ikke Gurli de kunde kende,
han havde gemt hende i en Sæk
og havde ikke faaet hende væk.

7. Den lille Gurli vil ikke græde,
hun er nu der, hvor der er glæde,
og Morderen tilbage staar,
bag Fængslet endte han Livets Aar.

En meddeler fra Frederiksberg opgiver, at hun tidligst kan have lært den i 1942 på Faxeladeplads Kystsanatorium. Hendes version stemmer ganske godt overens med Esbjerg-optegnelsen, dog har hun ikke strofferne 5 og 7. – En meddeler fra Bjerringbro ved ikke, hvornår og hvor hun har lært den. Hendes version ligger ligeledes tæt opad Esbjerg-optegnelsen, men hun har ikke dennes strofe 6 og sidste strofe lyder:

7. Den lille Gurli i Graven ligger,
der ligger hun nu saa trygt og hviler,
og Morderen i Fængslet er.
. . . . . .

En meddeler, der i 1941 var ansat som servitrice i en café i Borgergade i København, skriver: »Dér kom mange af Gadens faste Piger, blandt andet en, der havde mistet sin Mand og tre små Børn i Løbet af et halvt Aar, hun kunde ikke finde sig til rette her i Livet og endte som fast Pige i Borgergade og Adelgade Kvarteret. Naar der ikke var andre Gæster i Restauranten, sad hun ofte og sang så mange små Sange for mig, bl. a. denne Vise om Gurli, jeg spurgte hende, hvem der havde skrevet den, men det kunde hun ikke svare på, hun havde hørt den hos en af de andre Piger en Aften, der var Gilde. Jeg bad hende om at skrive den af til mig,

det gjorde hun, hvad jeg var meget glad for.« Melodien opgives at være *Han vilde ud paa de vilde Vover*. Sammenlignet med Esbjerg-optegnelsen møder vi her flg. væsentlige afvigelser: strofe 2, 3–4 *hun var ej kendt med de Forhold, der/ saa ofte er os saa farligt nær.* – Strofe 4, 3–4 *en lille Pige forsvundet var,/ hvor kunde hun være blevet af?* – og hele strofe

5. Den Moder græd sine bitre Tårer,
hvem kunde dog den Moder såre,
hun søgte dag, hun søgte nat,
hun søgte efter sin tabte skat.

Den udførligste vise om forbryderen i fængslet fik jeg fra en lytter i Sundby-kvarteret i København. Hun havde lært både den egtl. Gurlivise og denne vise på Grønnehave feriekoloni i 1950–51:

1. Ak moder hvad skal jeg dog gøre
der ude der holder en vogn
den vil mig til fængselet fører
ak moder hvad har jeg dog gjort.

2. Du har myrdet en syvårig pige
da hun ville gå sig en tur
ak tårene tårene triller
endnu kan du tørre dem bort.

3. Derinde bag fængselets murer
mine hænder er lænket med jern
ak tårene tårene triller
jeg kan ej tørre dem bort.

4. Der hjemme sidder moder og fader
de sidder og græder for mig
fordi jeg i ungdommens dage
for vild på livsfarens vej.

Den meddeler, der tidligst kunne have lært den egt. Gurlivise i 1942 på Faxeladeplads Kystsanatorium, lærte samtidigt visen om forbryderen. Hun kender kun Sundby-optegnelsens 1. og 4. strofe, men fortsætter:

5. Derude sidder droslen og lærken
de sidder og synger for mig,
fordi jeg i ungdommens dage
fór vild på min ensomme vej.

Forbrydervisen er iøvrigt af en enkelt meddeler blevet sunget sammen med den traditionelle vise på 5 strofer om den angrende forbryder: *Jeg sidder bag Fængselets Mure* (bl. a. trykt af Sølve i hans Hvermands Visebog III side 31). Den følgende optegnelses 1. og 2. strofe svarer til trykkets (markeret tr.) 1. og 3. strofe, hvorimod optegnelsens (mangelfulde) 3. strofe svarer til Sundby-optegnelsens 1. strofe:

1. Jeg sidder bag Fængselets Mure
og stirrer mod Himmelen blaa, (tr.: *Himlens Blaa*)
mens' Stjernerne gaar deres Ture
og Maanen paa Himmelen staa. (tr.: *staar*)
Hjem jeg vilde saa gerne
til (tr.: *i*) mine kæres Favn,
der hvor jeg som lille
hvisked' Moders Navn.

2. O, Moder jeg har dig bedrøvet,
og det jeg fortryder saa (tr.: *det fortryder jeg*) haardt,
din Glæde jeg har dig (tr.: *Glæde har jeg)* berøvet
med Smerte jeg blev røvet (tr.: *revet)* bort.
Hjem jeg vilde etc....

3. [Denne Linie har jeg helt glemt]
derude der holder en Vogn,
den vil mig til Fængselet føre,
snart sidder jeg ene og forladt.
Hjem jeg vilde etc....

Visen om forbryderen synes ofte, men ikke altid at have været sunget umiddelbart efter selve Gurlivisen, og de alleryngste optegnelser – fra 1956–57 – viser det ganske interessante, at de to viser er blevet sunget sammen, dog synges de stadig på to forskellige melodier. Ifl. meddeleren til nedenstående optegnelse *a* synges strofe 1–4 på *Den lille mand med den røde næse* og strofe 5–7 på den førnævnte *Jeg sidder bag Fængslets Mure,* dog uden omkvædet. *a* er optegnet af mig i 1956 efter den 11-årige Nørrebropige, og *b* er indsendt i 1957 af en 12-årig Vesterbropige:

a

1. Nu skal I høre en lille vise,
den handler om en syvårig pige.
Hun var på ferie i store stad,
hun var så venlig, så mild og glad.

2. En mand står stille, når Gurli kommer,
han spørger hende: »Ka' du li' blommer?«
Hun elsker blommer og ta'r dem glad,
og hen ad vejen de fulgtes ad.

3. Og det blev skrevet i alle blade:
en lørdag aften i Istedgade,
han havde kvalt hende i en seng
og glemt at få taget hende væk.

4. Og moder græd da de bitre tårer,
da lille Gurli blev lagt på båre:
»Oh lille Gurli, oh bliv hos mig,
oh lille Gurli, jeg elsker dig.«

5. »Ak moder hvad skal jeg dog gøre,
dernede der holder en vogn.
Den vil mig til fængselet føre,
ak moder hvad har jeg dog gjort?

6. Jeg sidder bag fængselets tremmer,
mine hænder er lænket med jern,
og tårerne trille på kinden,
jeg kan ikke tørre dem bort.

7. Og fader og moder de sidder,
de sidder og græder for mig.
Jeg dræbte en syvårig pige,
som slet ikke tilhørte mig.«

b

1. Nu vil jeg synge for jer en vise
om lille Gurli, en 7 årig pige,
hun var på ferie den store stad,
hun var jo altid så from og glad.

2. Der kom en mand og spurgte hende,
kan du lide blommer, hun elsker blommer,
hun tog dem glad, de fulgtes ad
hen ad den støvede landevej.

3. Og det blev skrevet i alle blade,
en lørdag aften, i Istedgade,
en lille pige forsvundet er,
og der blev ledt både her og der.

4. Og moder græd de betre tårer,
da lille Gurli blev lagt på båre,
ak lille Gurli, bliv her hos mig,
ak lille Gurli, jeg elsker dig.

5. Ak moder hvad skal jeg dog gøre,
derude der holder en vogn,
den vil mig til fængsele føre,
ak moder, hvad har jeg dog gjort.

6. Jeg sidder bag fængseles mure,
mine hænder er lænket med jern,
jeg kan ej at vindue kigge,
ak moder hvad har jeg dog gjort.

7. Der hjemme sidder fader og moder,
de sidder og græder for mig,
fordi jeg i ungdommens tider
er komme en pige for nær.

Ved allerede nu at fremlægge disse forskellige Gurliviser i deres mundtlige varianter har jeg villet gøre læserne opmærksomme på dette rige traditionsstof inden for en genre, som man vel almindeligvis betragtede som værende uddød. Gurlisagen optog imidlertid sindene meget stærkt, det var omkring 1. august i 1939, altså umiddelbart før krigsudbruddet, og det er værd at bemærke, at et af vore førende eftermiddagsblade den dag, forbryderen blev fanget og aflagde sin detaljerede tilståelse, opnåede det højeste oplagstal i bladets historie til dato.

Kender læserne noget til Gurliviserne eller andre lignende viser, så skriv venligst til Dansk Folkemindesamling, Det kgl. Bibliotek, København K.

Iørn Piø.

OM *SJETTE, OTTE* OG *MÅTTE*

Paul Diderichsen skriver i sin afhandling »Udtalen af dansk rigssprog« (her i tidsskriftet 1957 p. 41 ff.): »Det besynderlige par *sjette* og *otte*, som jeg hverken kan finde nogen rimelig historisk eller synkronisk forklaring på« (p. 67). Denne lakoniske meddelelse har givet mig lyst til at offentliggøre et forklaringsforsøg, som jeg har skrevet for en del år siden. Jeg vil prøve at sætte de to former *sjette* og *otte* ind i en større, sproghistorisk sammenhæng og se om det ikke skulle være muligt at finde nogle rimelige forklaringer på disse gådefulde former med lang vokal ved *tt*.

Vi har følgende typer af ord med oprindelig lang vokal (diftong) + *tt*: *ht* > *tt* (*ret*, vestnord. *réttr*; hertil hører *sjette* og *otte*), *ðt* > *tt* (*godt*, vestnord. *gott* < *gótt* til *góðr* med meget tidlig vokalforkortelse), *t* + *t* (*hvidt*, vestnord. *hvítt*), *ddt* > *tt* (*født*, vestnord. *foett* til *foeddr*), *nt* > *tt* (*et*, vestnord. *eitt*, *mit*, *dit* og *sit*, vestnord. *mitt* etc. til en rod **mīn-* etc.), *t* > *tt* i typen *slutte* (lånt fra middelnedertysk *slūten*: svensk *sluta* med lang vokal, se GG § 6,I,2); til denne type svarer verber som *gætte*, *knytte* og *skøtte* med *tt* overført fra præteritum (se GG § 419).

Konsonantforbindelsen *-tt-* har i almindelighed forkortet den lange vokal: *atten, attende, brat, datter*[1], *latter, nat – bredt, et, fedt, hedt, svedt – flette*[2], *hudflette, let, ret, slet*[3] *– blidt, frit, fritte, hvidt, nitten, tit; dit, mit, sit; lidt* (< *līttit*) *– drot, godt, ottende, otting, sotte-* (f. eks. *sotteseng*), *tot*[4] *– knytte, nyt, sytten – drøt, idrøt*[5], *grødt, gætte, (for)jætte, nætter, slæt* (f. eks. *hø-, klokkeslæt*), *trøt*[6], *trætte* (verbum og substantiv), *tvætte, tæt, vætte, overvættes – blødt, dødt, døtre,*